

המרכז הבינתחומי הרצליה  
בית ספר לאודר לממשל, דיפלומטיה ואסטרטגיה  
המכון למדיניות ואסטרטגיה  
בשיתוף עם מכון אדלסון ללימודים אסטרטגיים – מרכז שלם

## כנס הרצליה השמיני על מאזן החוסן והביטחון הלאומי "ישראל בשנת ה-60: העולם חוסן?"

20-23 בינואר 2008

### נייר עבודה

בנושא

---

## מדדי הרצליה 2007 לחוסן לאומי – הממד האזרחי – סיכום ממצאים

---

### חברי צוות העבודה

רפי מלניק – ראש הצוות

לאה אחדות

מישל סטרבצ'ינסקי

טומי שטיינר

זלמן שיפר

המסמך משקף את דעתם של הכותבים בלבד

## מדדי הרצליה 2007 לחוסן לאומי - הממד האזרחי סיכום ממצאים

פרופ' רפי מלניק  
ינואר 2008

### עיקר הממצאים

1. מדדי הרצליה לחוסן לאומי לשנת 2006 מצביעים על מאזן מעורב: שיפור במימד הכלכלי ובלימת ההרעה במימדים החברתי והמשטרי/פוליטי, זאת על אף מלחמת לבנון השנייה. המימד הכלכלי של החוסן הלאומי מראה, בשנים 2006 ו-2007, שיפור משמעותי, זאת בהמשך לתפנית החיובית שהתרחשה החל משנת 2003. בשנת 2006 נרשם במימד החברתי של החוסן הלאומי שיפור מזערי, כמעט לא משמעותי, אך הוא מסמן לראשונה שינוי במגמת ההרעה שנרשמה במימד זה בשנים האחרונות. במימד המשטרי/פוליטי נרשמה, בשנת 2006, עלייה מתונה בחוסן הלאומי לאחר שיפור מסוים שנרשם גם ב-2005. תמונה זו עולה מתוך מדדי הרצליה לחוסן לאומי לשנת 2006, שתמציתם מוצגת בלוח 1 להלן. המדדים מאפשרים השוואות כמותיות שנתיות בין 31 מדינות (ישראל, 26 מדינות OECD וארבע מדינות האזור - איראן, ירדן, מצרים וסוריה), כמו כן השוואה של כל מדינה על פני זמן.
2. הנתונים הכלכליים המעודכנים, לשנת 2006, מצביעים על שיפור ניכר במימד הכלכלי. על פי האומדנים המוקדמים לשנת 2007 מגמת השיפור צפויה להימשך באופן מובהק. כלכלת ישראל נמצאת בתנופת צמיחה שבאה לידי ביטוי בעליית התוצר והתוצר לנפש, ירידת שיעור הבלתי מועסקים, עלייה של המחירים בתוך תחום היעד של הממשלה, עודף בחשבון השוטף של מאזן התשלומים וירידה במשקל החוב הציבורי יחסית לתוצר. השיפור במימד הכלכלי של ישראל בשנת 2006, היה גדול יותר בהשוואה לכל מדינות ה-OECD. בפרספקטיבה של השנים האחרונות המדד מראה שבשנים 2000-2003 התרחשה תפנית חדה כלפי מטה שהייתה חזקה ביותר ביחס לכל המדינות במדגם. בתקופה זו התרחב הפער בין ישראל למדינות המפותחות, תפנית זו הובילה על ידי ירידת התוצר, התוצר לנפש עליית החוב הציבורי והאבטלה. מגמה זו התהפכה בשנת 2003 ובשנים 2003-2007 ישראל חזרה לתהליך סגירת הפער הכלכלי בהשוואה למדינות המתקדמות והגדלתו בהשוואה למדינות האזור. למרות השיפור, מבחינה כלכלית, ישראל בשנת 2006 עדיין לא הצליחה לעלות במיקומה היחסי והיא עדיין מדורגת במקום ה-21.
3. במימד המשטרי/פוליטי נרשם שיפור בשנת 2006, זאת בהמשך לשיפור שנרשם בשנה הקודמת לה. מדובר בתפנית ביחס למגמת ההרעה שנרשמה מאז שנת 2000. המדדים המעודכנים של הבנק העולמי מצביעים עדיין על רמות נמוכות של יציבות פוליטית (המשתנה שדורג ע"י מומחים כחשוב ביותר), של שמירת החוק, של טיב הפיקוח על שחיתות, של טיב הרגולציה ושל היעילות השלטונית. למרות הנאמר לעיל, הממוצע המשוקלל של ההתפתחויות במרכיבי המדד מראה על שיפור מסוים. ההתפתחות של המדד המשטרי/פוליטי מצביע על תהליך מתמשך של התרחקות ישראל מהמדינות המפותחות ובאופן יחסי על התקרבות בינה לבין מדינות האזור. ישראל נשארה ב-2006 במקום ה-26 והיא מדורגת מעל מדינות האזור (כולל טורקיה) אך מתחת לכל מדינות ה-OECD.
4. נתוני 2006 מצביעים על בלימה של מגמת הירידה של ישראל במימד החברתי. ישראל עדיין נמצאת במקום ה-23, הנמוך יחסית. בלימת מגמת הירידה נבעה בעיקר מעלייה בשיעורי ההשתתפות בכוח העבודה של נשים וגברים. השיפור המזערי בתחולת העוני קוּזַז על ידי המשך הגידול באי השוויון. בפרספקטיבה בינלאומית ישראל ממשיכה להתרחק מהרמות המקובלות במדינות המפותחות, הרושמות שיפור ממוצע בפרמטרים אלה בשנים האחרונות. בהשוואה למדינות האזור ניכרת מגמה ממוצעת של סגירת פערים בין מדינות אלה ובין ישראל.
5. מדדי הרצליה לחוסן לאומי לשנת 2006 מצביעים אפוא על תמונה לא אחידה. נרשמה מגמה של המשך שיפור במימד הכלכלי במקביל לבלימת ההרעה במימדים המשטרי/פוליטי והחברתי. המימד הכלכלי של החוסן הלאומי מראה בבירור שהאסטרטגיה המאקרו-כלכלית של ממשלת ישראל בשנים האחרונות הצליחה ונתנה פירות בתחום צמיחת המשק. הצלחה זו נרשמה על רקע התפתחויות חיוביות בכלכלת העולם, ירידה במספר פיגועי הטרור והרגיעה היחסית בתחום הביטחוני וביצוע ההינתקות שתרם לתנופת ההשקעות של זרים בארץ ולשיפור מעמדו הבינלאומי של המשק. החוסן הכלכלי של ישראל בא לידי ביטוי במלחמת לבנון השנייה. בשונה ממלחמות קודמות, שגרמו לפגיעה כלכלית משמעותית, המלחמה האחרונה כמעט ולא הזיקה למשק, על כך ניתן

ללמוד מבחינת הפעילות הכלכלית והיקף ההשקעות של זרים בישראל. המימד החברתי של החוסן הלאומי מצביע על כך שהאסטרטגיה של ממשלת ישראל, שהתבססה על צמצום חד בתשלומי העברה, כחלק ממדיניותה לצמצום ההוצאה הציבורית, וכן על שינוי התמריצים למשקי הבית ליציאה לעבודה, על מנת להגדיל את שיעור ההשתתפות בכוח העבודה ולהגדיל את שיעור התעסוקה, בלמה אומנם את המשך הירידה אך לא הצליחה להביא לשיפור במימד זה. בשלב זה נראה, שתהליך הצמיחה כשלעצמו אינו פותר אוטומטית את הבעיות החברתיות וקיים צורך לעצב מדיניות ממשלתית שתתמודד ישירות עם אותן בעיות, שכן נראה שבטווח הקצר והבינוני אין די בכוחות השוק בכדי לפתור אותן. המדיניות החברתית חייבת להשלים את מדיניות הצמיחה, זאת על ידי שינוי סדרי העדיפויות בהוצאה הלאומית, תוך שמירה קפדנית על המשמעת הפיסקלית שהושגה בשנים האחרונות. המיקום הנמוך יחסית של ישראל במימד המשטרי/פוליטי של החוסן הלאומי משקפת תהליך של התרופפות נורמות התנהגות של נבחרי הציבור ושל ירידה רצופה בתפקוד המוסדות השלטוניים והפוליטיים בישראל. הנסיגה היחסית במימד זה והתרחקותנו מהמדינות המתקדמות משקפת בעיה מערכתית ולא נקודתית, שכן היא באה לידי ביטוי בתחומים רבים כגון: יציבות פוליטית, פיקוח על שחיתות, שמירת חוק, יעילות שלטונית, טיב הרגולציה וייצוגיות ואחריות. אמנם בשנתיים האחרונות ניכר שיפור זהיר במימד זה אך התרחקותנו מהמדינות אליהם אנחנו מצטרפים בעתיד במסגרת ארגון ה-OECD מחייבת מאמץ של רפורמה רחב היקף ומערכתי לשינוי מהותי של המגמות.

**Table 1. THE HERZLIYA INDICES 2006**

| ECONOMIC  |               |             | SOCIAL    |               |             | GOVERNMENTAL/POLITICAL |               |             |
|-----------|---------------|-------------|-----------|---------------|-------------|------------------------|---------------|-------------|
| Rank      | Country       | Index       | Rank      | Country       | Index       | Rank                   | Country       | Index       |
| 1         | USA           | 110.0       | 1         | Denmark       | 106.6       | 1                      | Canada        | 100.5       |
| 2         | Japan         | 77.6        | 2         | Finland       | 104.0       | 2                      | USA           | 98.0        |
| 3         | Germany       | 71.1        | 3         | Sweden        | 103.7       | 3                      | Denmark       | 96.1        |
| 4         | UK            | 69.3        | 4         | Norway        | 103.6       | 4                      | Netherlands   | 94.9        |
| 5         | France        | 67.6        | 5         | Netherlands   | 103.2       | 5                      | Norway        | 94.7        |
| 6         | Switzerland   | 67.6        | 6         | Switzerland   | 102.9       | 6                      | UK            | 94.6        |
| 7         | Canada        | 66.5        | 7         | Canada        | 102.9       | 7                      | Germany       | 94.5        |
| 8         | Norway        | 66.3        | 8         | Australia     | 102.0       | 8                      | Finland       | 94.5        |
| 9         | Netherlands   | 66.2        | 9         | Austria       | 101.9       | 9                      | Switzerland   | 94.1        |
| 10        | Italy         | 66.1        | 10        | France        | 100.6       | 10                     | Sweden        | 93.9        |
| 11        | Denmark       | 64.5        | 11        | New Zealand   | 100.0       | 11                     | Belgium       | 93.8        |
| 12        | Belgium       | 63.9        | 12        | USA           | 99.9        | 12                     | Austria       | 92.9        |
| 13        | Austria       | 63.7        | 13        | Germany       | 99.9        | 13                     | New Zealand   | 91.4        |
| 14        | Australia     | 62.9        | 14        | UK            | 99.8        | 14                     | Australia     | 91.3        |
| 15        | Finland       | 62.6        | 15        | Czech Rep.    | 99.6        | 15                     | France        | 90.4        |
| 16        | Sweden        | 62.4        | 16        | Japan         | 99.5        | 16                     | Ireland       | 88.6        |
| 17        | Ireland       | 61.9        | 17        | Hungary       | 98.3        | 17                     | Japan         | 87.0        |
| 18        | Korea         | 61.4        | 18        | Belgium       | 98.3        | 18                     | Portugal      | 86.8        |
| 19        | Spain         | 61.2        | 19        | Ireland       | 97.1        | 19                     | Spain         | 85.5        |
| 20        | New Zealand   | 59.8        | 20        | Portugal      | 96.1        | 20                     | Italy         | 81.8        |
| <b>21</b> | <b>Israel</b> | <b>59.2</b> | 21        | Spain         | 95.6        | 21                     | Hungary       | 81.1        |
| 22        | Greece        | 53.6        | 22        | Italy         | 95.5        | 22                     | Czech Rep.    | 81.1        |
| 23        | Portugal      | 53.4        | <b>23</b> | <b>Israel</b> | <b>95.2</b> | 23                     | Greece        | 78.6        |
| 24        | Hungary       | 52.1        | 24        | Korea, Rep    | 95.2        | 24                     | Poland        | 77.6        |
| 25        | Egypt         | 49.4        | 25        | Poland        | 95.1        | 25                     | Korea, Rep    | 73.9        |
| 26        | Czech Rep.    | 43.9        | 26        | Greece        | 92.2        | <b>26</b>              | <b>Israel</b> | <b>71.6</b> |
| 27        | Poland        | 43.5        | 27        | Turkey        | 85.3        | 27                     | Turkey        | 59.1        |
| 28        | Turkey        | 42.9        | 28        | Jordan        | 81.8        | 28                     | Jordan        | 55.6        |
| 29        | Iran          | 40.6        | 29        | Egypt         | 78.6        | 29                     | Egypt         | 51.4        |
| 30        | Syria         | 31.7        | 30        | Syria         | 74.7        | 30                     | Iran.         | 30.6        |
| 31        | Jordan        | 30.4        | 31        | Iran          | 73.0        | 31                     | Syria         | 29.1        |